

Van kerkzaal naar sociale markt

Hoe een kerkgebouw opnieuw betekenis kreeg

"We wilden een plek van hoopvolle ontmoetingen maken."

Dirk van den Hoven

In Amsterdam-Noord is de kerkzaal van De Ark getransformeerd tot een bruisende sociale markt. Wat ooit een traditionele vierplek was, is nu een open en multifunctionele voorziening voor de wijk. Een inspirerend voorbeeld van toekomstgericht denken, maatschappelijk betrokken handelen én vasthouden aan de diaconale kern van kerk-zijn en daarmee de winnaar van de VKB-MercerMarsh Award 2025. We spreken met Dirk van den Hoven, directeur van de Protestantse Diaconie Amsterdam, over het ontstaan van dit initiatief, de samenwerking met maatschappelijke partners en de lessen voor andere gemeenten.

Drie dagen per week opent het gebouw zijn deuren voor een voedselbank, kledingwinkel en drogisterij. Tegelijk blijft er dankzij een innovatief en flexibel ontwerp ruimte voor vieringen, culturele activiteiten en ontmoeting.

Een plek van hoopvolle ontmoetingen

De Ark stond op een kruispunt. Toen de gemeente die het gebouw gebruikte fuseerde, kwam de ruimte beschikbaar. Tegelijkertijd groeide in de wijk het diaconale werk van de Protestantse Diaconie Amsterdam, met name via de Voedselbank en betrokkenheid bij kwetsbare bewoners. "Mensen deelden hun verhaal en waar zij mee worstelden," vertelt Dirk. "Toen ontstond het verlangen om daar beter invulling aan te geven. Allereerst door een breder aanbod van houdbare producten die niet vanzelfsprekend in het voedselpakket zitten, maar ook vanuit het idee om mensen meer keuzevrijheid te geven. Zo is het idee voor een sociale markt ontstaan. Maar het gebouw vroeg om meer dan alleen praktische hulp. We wilden een plek creëren waar mensen niet alleen een voedselpakket komen halen, maar ook écht kunnen zijn."

Samen met partners als de Voedselbank, het Leefkringhuis, het Leger des Heils en de Protestantse Kerk Amsterdam werkte de diaconie het concept van de sociale markt uit. De Ark is nu een ruimte waar praktische ondersteuning, ontmoeting en waardigheid samenkomen. Mensen kunnen zelf kiezen uit houdbare producten, kleding of verzorgingsmiddelen, en er is ruimte voor taaltrainingen, koffiemomenten en culturele bijeenkomsten.

Een kerkgebouw dat mensen uitnodigt, niet afschrikt

De fysieke ruimte werd aangepast, zonder haar karakter te verliezen. "We hebben een extra ingang gemaakt voor de voedselbanklogistiek, maar ook gezorgd dat de kerkzaal open blijft voor vieringen en rouw- en trouwdiensten, maar ook voor bijvoorbeeld filmavon-

den en concerten," aldus Dirk. "Samen met architect Open Kaart ontwierpen we een multifunctioneel tribunemeubel, waar de drie winkels in gehuisvest konden worden, zonder de allure en capaciteit van de zaal te verliezen."

Die multifunctionaliteit vraagt niet alleen om ontwerp, maar ook om visie: "We wilden een gebouw dat mensen uitnodigt, niet afschrikt, een ruimte voor bezinning en inspiratie, ook voor mensen die helemaal niet bij een kerk horen. We zoeken met elkaar hoe we daar vorm aan kunnen geven." De Diaconie is niet van plan om hier meteen een nieuwe geloofsgemeenschap te vestigen, maar stimuleert wel dat zulke ontmoetingen kunnen ontstaan. Dirk: "We bieden ruimte. Ik zou het niet direct een nieuwe vorm van kerk-zijn willen noemen, maar die kiemen liggen er wel. Als daaruit iets groeit, is dat mooi. Maar het begint met gastvrijheid, niet met bekering."

Dirk moet wel toegeven: "Van buitenaf ziet het gebouw er nog gesloten uit. Daar ligt nog een uitdaging. Hoe communiceren we goed wat er in het gebouw gebeurt en hoe krijgen we mensen over de drempel?"

"Het begint met gastvrijheid, niet met bekering."

Samenwerking als sleutel tot succes

De kracht van het project zit in de samenwerking. "We hebben dit niet alleen gedaan," benadrukt Dirk. "Het was een co-creatie met verschillende maatschappelijke partners." Die aanpak vraagt tijd en geduld: "Je moet elkaar goed leren kennen. Iedere partner brengt, als het gaat om de invulling van het pand, zijn eigen wensen mee. Dat moet je goed naar elkaar uitspreken en inventariseren. Dat vraagt lange adem."

Ook het verkrijgen van financiering - via vermogensfondsen en de gemeente Amsterdam - vergde overtuigingskracht.

Kerk Amsterdam een leefgemeenschap vestigen: een groep christelijk geïnspireerde bewoners die zich verbindt aan het werk in de sociale markt. "Dat vraagt om een extra woonlaag op het gebouw en een stevige investering. Daar gaat heel wat aan vooraf om goed te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn en wat de verlangens van de buurt zijn. Dat wordt dus echt een meerjarenplan, maar het zou prachtig zijn als mensen hier niet alleen komen helpen, maar ook echt gaan wonen en leven met de buurt."

Tot slot: "Blijf niet hangen in beren op de weg"

"Onze weg was niet zonder hobbels," besluit Dirk. "Het heeft jaren gekost om dit te realiseren. Maar het is gelukt, met doorzettingsvermogen, samenwerking en vertrouwen. Dus mijn boodschap aan kerkrentmeesters is: laat je niet ontmoedigen. Ook jullie kunnen het verschil maken, voor je gebouw én voor je buurt."

Beluister de verhalen van alle winnaars in podcast #31

Dirk: "Seculiere fondsen vragen terecht: waarom investeren in een kerkgebouw? Wij hebben laten zien dat het hier draait om maatschappelijke impact. De ruimte mag dan kerkelijk zijn, de functie is dat allerm minst exclusief. Het is belangrijk om een goed plan te hebben en dit goed te kunnen uitleggen. Maak samen een sterk verhaal dat je ook aan financiers kunt voorleggen."

"Durf over kerkmuren heen te kijken."

Wat kunnen kerkrentmeesters hiervan leren?

Dirk deelt graag zijn lessen met kerkrentmeesters die met vergelijkbare vraagstukken worstelen: "Begin bij de mensen in de buurt. Ga in gesprek met de wijk. Wat leeft er? Waar is behoefte

aan? Welke initiatieven zijn er al? Vaak zijn er meer mogelijkheden voor samenwerking dan je denkt. Durf over je kerkmuren heen te kijken. Vermijd daarbij de valkuil van 'wij weten wat goed is voor de ander'. Werk écht samen en laat je eigen aannames los. Vraag, luister en durf je plannen bij te stellen op basis van wat je hoort. In de context van Amsterdam Noord is dat misschien makkelijker dan ergens anders, omdat er veel voor handen is en veel partners zijn om mee samen te werken. Ik kan mij voorstellen dat dat in een andere context moeilijker is, daar moet je meer moeite voor doen, maar het is wel een heel belangrijke succesfactor."

Vooruitblik: van sociale markt naar leefgemeenschap?

De plannen voor De Ark reiken verder. In de toekomst wil de diaconie er in samenwerking met de Protestantse

Uit het juryrapport

Het project in Amsterdam Noord is unaniem als winnaar gekozen door de jury. De belangrijkste redenen hiervoor zijn de innovatieve en omkeerbare ingreep in het kerkgebouw, dat zorgt voor een verbeterde ruimtelijkheid en een grotere variëteit aan functies. De inzet van een architect heeft zich duidelijk uitbetaald in het eindresultaat. De investering is in balans met het resultaat, zeker gezien het feit dat deze bijna geheel uit fondsenwerving gedekt kon worden.

Maar het belangrijkste is toch wel dat het project bij de behoeften van de gemeenschap rondom het kerkgebouw aansluit. De jury gunt meer kerken en buurten een aanpak als deze met meer ruimte voor diaconale rol van de kerk.

